

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΕΝΙΑΙΑ ΑΡΧΗ

ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΕΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΕΩΝ

ΑΝΑΡΤΗΤΕΑ ΣΤΗ ΔΙΑΥΓΕΙΑ

Αρ. πρωτ.: 1223

Αθήνα, 06.02.2026

Προς: ΠΙΝΑΚΑ ΑΠΟΔΕΚΤΩΝ

Ταχ. Δ/ση: Δώρου 7-9
 Τ.Κ. – Πόλη: 104 31 Αθήνα
 Πληροφορίες: Χριστίνα Καξιρή
 Ευσταθία Μαραγκού
 Τηλ.: 213 2124 733-765
 eMail: eaadhsy@eaadhsy.gr
 Ιστότοπος: www.eadhsy.gr

ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΑ ΟΔΗΓΙΑ 30

(Απόφαση αριθ. 1 / 2026 της Ενιαίας Αρχής Δημοσίων Συμβάσεων)

ΘΕΜΑ: «Κατευθυντήριες γραμμές για την κατάρτιση Κανονισμών σύναψης και εκτέλεσης δημοσίων συμβάσεων»

ΣΚΟΠΟΣ

Η ΕΑΔΗΣΥ (εφεξής και Αρχή), στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς της, σύμφωνα με το άρθρο 347 παρ. 2 περ. γ' υποπερ. γγ' του ν.4412/2016, γνωμοδοτεί επί σχεδίων κανονιστικών πράξεων, κατά το μέρος που ρυθμίζουν θέματα δημοσίων συμβάσεων. Οι πράξεις αυτές που εκδίδονται κατ' εξουσιοδότηση νόμου, με εξαίρεση τις προκηρύξεις, καθώς και οι κανονισμοί άλλων δημοσίων οργάνων και αναθετουσών αρχών, με το ανωτέρω αντικείμενο, εκδίδονται μετά από σύμφωνη γνώμη της Αρχής, η οποία ασκεί την εν λόγω αρμοδιότητά της εντός προθεσμίας τριάντα (30) ημερών από την περιέλευση σε αυτή των σχετικών σχεδίων. Με την άπρακτη παρέλευση της ως άνω προθεσμίας, οι οικείες πράξεις δύναται να εκδοθούν και χωρίς τη γνώμη της Αρχής¹.

Η παρούσα Οδηγία αποσκοπεί στην παροχή γενικών κατευθύνσεων προς τις αναθέτουσες αρχές και τους αναθέτοντες φορείς, που νομιμοποιούνται, δυνάμει ειδικών εξουσιοδοτικών διατάξεων, να θεσπίζουν εσωτερικούς Κανονισμούς προς ρύθμιση θεμάτων ανάθεσης και εκτέλεσης συμβάσεων, κατά παρέκκλιση της κείμενης νομοθεσίας. Οι κατευθύνσεις αυτές ερείδονται στην επισκόπηση των βασικών παρατηρήσεων της Αρχής κατά την επεξεργασία σχεδίων Κανονισμών, όπως έχουν ήδη αποτυπωθεί στις οικείες Γνώμες της² και στοχεύουν στη διασφάλιση του ελάχιστου περιεχομένου, της πληρότητας και της συνεκτικότητας των υπό διαμόρφωση Κανονισμών, με σεβασμό στο ενωσιακό δίκαιο και τις θεμελιώδεις αρχές που διέπουν τις δημόσιες συμβάσεις.

¹ Εκτός εάν άλλως ορίζεται, βλ. για παράδειγμα τις διατάξεις των άρθρων 189 παρ. 3 του ν. 4389/2016 (Α'94) και του άρθρου 38 του ν. 4972/2022 (Α'181).

² Όπως αναρτώνται στην επίσημη ιστοσελίδα της Αρχής <https://eadhsy.gr/gnomodotiseis/gnomes/>.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΚΟΠΟΣ	1
1. ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΣΥΜΒΑΤΟΤΗΤΑ ΜΕ ΤΟ ΕΝΩΣΙΑΚΟ ΔΙΚΑΙΟ.....	3
1.1. ΣΥΜΒΑΤΟΤΗΤΑ ΜΕ ΤΟ ΕΝΩΣΙΑΚΟ ΔΙΚΑΙΟ	3
1.2. ΣΥΜΒΑΤΟΤΗΤΑ ΜΕ ΚΑΝΟΝΕΣ ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ	4
1.3. ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΑΡΧΕΣ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ	4
2. ΠΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ.....	5
2.1. ΕΞΟΥΣΙΟΔΟΤΙΚΗ ΔΙΑΤΑΞΗ ΚΑΙ ΠΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ	5
2.2. ΤΟ ΕΥΡΟΣ ΤΩΝ ΠΑΡΕΚΚΛΙΣΕΩΝ	6
3. ΕΛΑΧΙΣΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ, ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΥΝΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ.....	6
3.1. ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΟΡΟΛΟΓΙΑ	6
3.2. ΕΛΑΧΙΣΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ	7
3.2.1 Εσωτερική λειτουργία, αρμοδιότητες οργάνων και κανόνες δεοντολογίας-αμεροληψίας	8
3.2.2 Προετοιμασία, Προγραμματισμός και Σχεδιασμός σύμβασης	8
3.2.3. Διαδικασίες Ανάθεσης και Διαφάνεια.....	9
3.2.4. Εκτέλεση	16
3.2.5. Εξωδικαστική και δικαστική προστασία	18
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	19

1. ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΣΥΜΒΑΤΟΤΗΤΑ ΜΕ ΤΟ ΕΝΩΣΙΑΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

1.1. ΣΥΜΒΑΤΟΤΗΤΑ ΜΕ ΤΟ ΕΝΩΣΙΑΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Στους νόμους που αφορούν εταιρείες του Δημοσίου ή του ευρύτερου δημόσιου τομέα, περιέχονται συχνά διατάξεις, με τις οποίες εξουσιοδοτείται η Διοίκηση αυτών να καταρτίσει Κανονισμό, που μπορεί να περιλαμβάνει ρυθμίσεις για έργα, προμήθειες και υπηρεσίες, κατά παρέκκλιση του ν. 4412/2016, υπό την προϋπόθεση ότι οι ρυθμίσεις αυτές είναι συμβατές με το ενωσιακό δίκαιο. Ο νομοθέτης, σε τέτοια σχήματα, επιδιώκει την ισορροπία μεταξύ, αφενός της εταιρικής ευελιξίας και αφετέρου της διαφάνειας και νομιμότητας, που απαιτεί το δημόσιο συμφέρον και το ευρωπαϊκό δίκαιο δημοσίων συμβάσεων.

Η φράση «υπό την επιφύλαξη του ενωσιακού δικαίου», που απαντάται συνήθως, λειτουργεί ως θεσμική δικλίδα. Ο νομοθέτης δεν επιτρέπει την πλήρη αποδέσμευση από τους ισχύοντες κανόνες περί δημοσίων συμβάσεων, αλλά μόνο περιορισμένη παρέκκλιση – στο μέτρο που αυτό είναι επιτρεπτό από τις οδηγίες και τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ). Εννοείται, ότι η αναφορά σε ενωσιακό δίκαιο περιλαμβάνει τόσο τις Οδηγίες 2014/23/ΕΕ, 2014/24/ΕΕ και 2014/25/ΕΕ, όσο και τις δικονομικές οδηγίες³ και την ισχύουσα τομεακή νομοθεσία⁴, όπως μεταφέρονται στην εθνική έννομη τάξη. Στο μέτρο δε που εφαρμόζεται το δίκαιο της Ένωσης, ισχύουν και τα θεμελιώδη δικαιώματα που απορρέουν από τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ειδικότερα, η φράση "*με την επιφύλαξη της ενωσιακής νομοθεσίας*", έχει την έννοια ότι οι διατάξεις των οδηγιών, όπως έχουν μεταφερθεί ή μεταφέρονται στην εσωτερική έννομη τάξη (με πράξεις της εθνικής νομοθεσίας ή κανονιστικές πράξεις που εκδίδονται κατ' εξουσιοδότηση νόμου), εφαρμόζονται, κατ' αρχήν, πλήρως στις διενεργούμενες από τον φορέα διαδικασίες ανάθεσης συμβάσεων που εμπíπτουν, λόγω αντικειμένου και εκτιμώμενης αξίας, στο πεδίο εφαρμογής των οδηγιών εφόσον ο οικείος φορέας διατηρεί την ιδιότητα της αναθέτουσας αρχής/του αναθέτοντος φορέα. Τυχόν δε παρεκκλίσεις από ρυθμίσεις ουσιαστικού δικαίου της ανωτέρω νομοθεσίας, οι οποίες προβλέπονται από τους Κανονισμούς Έργων, Προμηθειών κλπ. του φορέα, δύνανται να εφαρμόζονται, κατά περίπτωση, με βάση και τις ειδικότερες προβλέψεις κάθε διακήρυξης, στο μέτρο που δεν αντιτίθενται σε αναγκαστικού δικαίου διατάξεις της ανωτέρω ενωσιακής και εθνικής νομοθεσίας⁵.

Περαιτέρω, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου της Ένωσης, όταν εθνική νομοθεσία εναρμονίζεται ευθέως και ανεπιφύλακτα, όσον αφορά τις λύσεις, τις οποίες προβλέπει για καταστάσεις που δεν καλύπτονται από πράξη του δικαίου της Ένωσης, προς τις λύσεις που έχουν γίνει δεκτές από την πράξη αυτή, υφίσταται οπωσδήποτε συμφέρον της Ένωσης για ομοιόμορφη ερμηνεία των διατάξεων της εν λόγω πράξης. Με τον τρόπο αυτό αποφεύγονται ερμηνευτικές

³ Οδηγία 89/665/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 21ης Δεκεμβρίου 1989 για τον συντονισμό των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων περί της εφαρμογής των διαδικασιών προσφυγής στον τομέα της σύναψης συμβάσεων κρατικών προμηθειών και δημοσίων έργων, όπως ισχύει

⁴ Για παράδειγμα, βλ. ν. 4601/2019 (Α' 44), άρθρα 148-154, «Εταιρικοί μετασχηματισμοί και εναρμόνιση του νομοθετικού πλαισίου με τις διατάξεις της Οδηγίας 2014/55/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Απριλίου 2014 για την έκδοση Ηλεκτρονικών Τιμολογίων στο πλαίσιο Δημοσίων Συμβάσεων και λοιπές διατάξεις» και το ισχύον κανονιστικό πλαίσιο που εκδόθηκε δυνάμει αυτού.

⁵ Βλ. ενδεικτικά ΣτΕ 1552/2022 σκ. 4, 892-894/2022, 898-900/2022, ΕΑ 132/2021, Γνώμη Γ2/2025 της Αρχής.

αποκλίσεις στο μέλλον και εξασφαλίζεται η ομοιόμορφη αντιμετώπιση των καταστάσεων αυτών και εκείνων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των εν λόγω διατάξεων⁶.

Συμπερασματικά, οι αναθέτουσες αρχές-αναθέτοντες φορείς πρέπει να ερμηνεύουν το κανονιστικό τους πλαίσιο κατά τρόπο σύμφωνο προς το δίκαιο της Ένωσης και τις επιλογές του εθνικού νομοθέτη που δεν αφορούν σε κρίσιμα μέτρα εφαρμογής των οδηγιών και ελέγχονται κατά περίπτωση υπό το φως των ανωτέρω σκέψεων⁷. Τα προεκτεθέντα ισχύουν ιδίως για τις συμβάσεις που χρηματοδοτούνται από ευρωπαϊκούς πόρους, οπότε, ανεξαρτήτως της αξίας αυτών, εφαρμόζονται οι κανόνες των οικείων ευρωπαϊκών ταμείων.

1.2. ΣΥΜΒΑΤΟΤΗΤΑ ΜΕ ΚΑΝΟΝΕΣ ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Ακόμη και όταν μια εταιρεία δύναται να διαχειρίζεται τις συμβάσεις της “κατά παρέκκλιση” του ν. 4412/2016, δεν διατελεί σε νομικό κενό. Υφίσταται πάντοτε ένα πλέγμα εθνικών και ενωσιακών κανόνων αναγκαστικού δικαίου, που επιβάλλουν δεσμευτικές αρχές και όρια. Τούτο δε, καθόσον, λόγω της φύσης, της σπουδαιότητάς τους και της ανάγκης ενιαίας και ομοιόμορφης αντιμετώπισής τους, όσο και λόγω του ότι με τους κανόνες αυτούς σκοπείται η προστασία του γενικότερου συμφέροντος, δεν θα ήταν πρόσφορο να αφεθούν στη βούληση μίας μεμονωμένης αναθέτουσας αρχής ή αναθέτοντος φορέα (για παράδειγμα, συνταγματικές αρχές, δικαίωμα αποτελεσματικής έννομης προστασίας, κανόνες για την προστασία των προσωπικών δεδομένων, δημοσιονομικής διαχείρισης και ευθύνης, εταιρικής διακυβέρνησης, εσωτερικού ελέγχου, διαφάνειας και λογοδοσίας).

Το ίδιο ισχύει και για αναθέτοντες φορείς του Βιβλίου II του ν. 4412/2016, που είτε έχουν το δικαίωμα να παρεκκλίνουν, κατόπιν έκδοσης σχετικής ΚΥΑ, από επιμέρους κανόνες του νόμου, είτε ως εταιρείες του Κεφαλαίου Β΄ του ν. 3429/2005, δεν εφαρμόζουν σειρά διατάξεων του νόμου και υιοθετούν, δυνάμει Κανονισμού, ίδιους κανόνες⁸.

1.3. ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΑΡΧΕΣ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ

Κατά πάγια νομολογία, το καθήκον των αναθετουσών αρχών/αναθετόντων φορέων ως προς την τήρηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης, αποτελεί τον πυρήνα των κανονιστικών ρυθμίσεων της Ένωσης στον τομέα της σύναψης δημοσίων συμβάσεων, με σκοπό, ιδίως, την ανάπτυξη υγιούς ανταγωνισμού⁹ και τη θέσπιση κριτηρίων σχετικά με την ανάθεση των συμβάσεων που να διασφαλίζουν έναν τέτοιο ανταγωνισμό. Η συνακόλουθη υποχρέωση διαφάνειας έχει ως σκοπό να αποκλείσει τον κίνδυνο ευνοιοκρατίας και αυθαιρεσίας εκ μέρους της αναθέτουσας αρχής.

Επομένως, ο Κανονισμός πρέπει να διασφαλίζει την πλήρη τήρηση των θεμελιωδών αρχών του ενωσιακού δικαίου, οι οποίες εφαρμόζονται σε όλες τις δημόσιες συμβάσεις¹⁰, ακόμη και σε αυτές που υπολείπονται των χρηματικών ορίων των οδηγιών¹¹. Άλλωστε δεν δύνανται να

⁶ Βλ. ΔΕΕ αποφάσεις της 7ης Δεκεμβρίου 2023 στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-441/22 και C-443/22, ιδίως σκ. 39-40, 16ης Ιουνίου 2022, C - 376/21, EU:C:2022:472, σκέψη 55, της 31ης Μαρτίου 2022, Smetna palata na Republika Bulgaria, C - 195/21, EU:C:2022:239, σκέψεις 43 και 51, της 18ης Οκτωβρίου 1990, Dzodzi, C - 297/88 και C - 197/89, EU:C:1990:360, σκέψεις 36 και 37, της 5ης Απριλίου 2017, Borta, C - 298/15, EU:C:2017:266, σκέψεις 33 και 34.

Βλ. επίσης Γνώμες Α1/2022, Γ1 και Γ3 /2023, Γ7_2024 της Αρχής.

⁷ Για παράδειγμα το σύστημα αξιολόγησης λόγω αποκλεισμού και επανορθωτικών μέτρων, η ηλεκτρονική παραλαβή προσφορών και αιτήσεων συμμετοχής, η υπερβολαβία, η μεθοδολογία αξιολόγησης ασυνήθιστα χαμηλών προσφορών, η τροποποίηση συμβάσεων, η σύγκρουση συμφερόντων, οι κανόνες συμπλήρωσης-διευκρίνισης των προσφορών και των αιτήσεων συμμετοχής, οι κανόνες προαπόδειξης και απόδειξης κ.α. (πρβλ. Γνώμες Γ7/2024, Γ6/2024, Γ1/2023, Γ4/2021, Γ7/2019 της Αρχής).

⁸ Βλ. άρθρο 222 Αντικείμενο και πεδίο εφαρμογής (άρθρο 1 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ), παρ. 6 και 7 αντίστοιχα.

⁹ Βλ. αιτιολογική σκέψη 1 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ.

¹⁰ Βλ. αιτ. σκ. 1 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ και 2 και 3 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ.

¹¹ Βλ. Γνώμες Γ1/2023, Γ7/2024, Γ9/2023, Γ13/2020, Γ10/2020, Γ4_2024, Γ6_2024, Γ7_2024, Γ4_2021 της Αρχής.

παραγνωριστούν, αφενός απαιτήσεις του Συντάγματος περί διαφάνειας, ανταγωνισμού και ίσης μεταχείρισης, καθώς και κεκτημένων οικονομικών συμφερόντων, αλλά και δικαιωμάτων περιουσιακής φύσης των οικονομικών φορέων¹², αφετέρου η ανάγκη αποτελεσματικής εφαρμογής των ως άνω αρχών σε διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων άνω και κάτω των ορίων¹³.

Ειδικά για τις συμβάσεις κάτω των ορίων, πρέπει να ληφθεί υπόψη η πάγια νομολογία του ΔΕΕ όσον αφορά την ορθή εφαρμογή των κανόνων και των αρχών της ΣΛΕΕ, σύμφωνα με την οποία η σύναψη συμβάσεων που βάσει της αξίας τους δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας, υπόκειται, παρά ταύτα, στους θεμελιώδεις κανόνες και τις γενικές αρχές της ΣΛΕΕ¹⁴. Κατά συνέπεια, για τις συμβάσεις άνω και κάτω των χρηματικών ορίων των οδηγιών, ο Κανονισμός πρέπει να είναι απόλυτα συμβατός με τις θεμελιώδεις αρχές του ενωσιακού δικαίου¹⁵, ιδίως με:

- Την αρχή της διαφάνειας
- Την αρχή της ίσης μεταχείρισης και της μη διάκρισης
- Την αρχή της αναλογικότητας
- Την αρχή του ελεύθερου ανταγωνισμού
- Την αρχή της χρηστής διοίκησης, από την οποία απορρέει η υποχρέωση αιτιολόγησης των αποφάσεων της αναθέτουσας αρχής¹⁶.

Οι αρχές αυτές επιτάσσουν, μεταξύ άλλων, οι όροι ανάθεσης και εκτέλεσης της σύμβασης να καθορίζονται σαφώς εκ των προτέρων και να δημοσιοποιούνται, ώστε οι ενδιαφερόμενοι οικονομικοί φορείς να γνωρίζουν επακριβώς τις απαιτήσεις της διαδικασίας σύναψης και εκτέλεσης συμβάσεων.

2. ΠΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

2.1. ΕΞΟΥΣΙΟΔΟΤΙΚΗ ΔΙΑΤΑΞΗ ΚΑΙ ΠΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

Το εύρος και η σαφήνεια της εξουσιοδοτικής διάταξης καθορίζουν τα όρια της κανονιστικής ευχέρειας των εν λόγω φορέων και είναι εξαιρετικά μεγάλης σημασίας. Έχει διαπιστωθεί ότι η ανεπαρκώς εξειδικευμένη εξουσιοδότηση ενέχει κινδύνους υπέρβασης της κανονιστικής πρωτοβουλίας και ερμηνευτικών δυσχερειών κατά την υιοθέτηση και εφαρμογή των σχετικών κανόνων. Κατά συνέπεια, η νομοθετική εξουσιοδότηση και συνακόλουθα το πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού, πρέπει να περιλαμβάνουν τουλάχιστον:

- τις κατηγορίες και τα είδη των συμβάσεων στις οποίες αφορά (συμβάσεις προμηθειών, υπηρεσιών ή/και έργων, μελετών και τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών),

¹² Βλ. κατ' αναλογία ΣτΕ 1286/2012 Ολομ.σκ. 15.

¹³ Βλ. αρ. 347 παρ. 1 περ. α ν. 4412/2016.

¹⁴ Βλ. υπ' αυτή την έννοια, αποφάσεις της 15ης Μαΐου 2008, SECAP και Santorso, C-147/06 και C-148/06, EU:C:2008:277, σκέψεις 20 και 21, της 11ης Δεκεμβρίου 2014, Aziendasanitariacalen. 5 «Spezzino» κ.λπ., C- 113/13, EU:C:2014:2440, σκέψεις 45 και 46, της 18ης Δεκεμβρίου 2014, Generali – Providencia Biztosító, C- 470/13, EU:C:2014:2469, σκέψη 32, καθώς και της 16ης Απριλίου 2015, Enterprise Focused Solutions, C-278/14, EU:C:2015:228, σκέψη 16, C-318/15 Tecnoedi Costruzioni Srl σκ. 19-20.

¹⁵ Βλ. άρθρα 18 του ν. 4412/2016 (ταυτάριθμο άρθρο της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ) και 253 (άρθρο 36 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ). Πρβλ. αιτιολογική σκέψη 1 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ, σύμφωνα με την οποία «η ανάθεση δημόσιων συμβάσεων από τις αρχές των κρατών μελών ή εκ μέρους αυτών πρέπει να είναι σύμφωνη με τις αρχές της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ) και ιδίως με την αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων, την αρχή της ελευθερίας της εγκατάστασης και της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, καθώς και με τις αρχές που απορρέουν από αυτές, όπως είναι η αρχή της ίσης μεταχείρισης, η αρχή της αποφυγής διακρίσεων, η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης, η αρχή της αναλογικότητας και η αρχή της διαφάνειας..»

¹⁶ Βλ. άρθρο 41 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων και ενδεικτικά C-66/22, σκ. 88.

- τα χρηματικά όρια αυτών (άνω ή/και κάτω των ορίων του άρθρου 5 του ν. 4412/2016 (άρθρο 4 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ), όπως ισχύουν κάθε φορά,
 - το στάδιο του κύκλου ζωής αυτών (προετοιμασία, ανάθεση, εκτέλεση),
 - την παροχή αποτελεσματικής έννομης προστασίας κατά πράξεων ή παραλείψεων των αναθετουσών αρχών/αναθετόντων φορέων είτε στο στάδιο της ανάθεσης είτε της εκτέλεσης.
- Επιπροσθέτως επισημαίνεται, ότι όταν η εξουσιοδοτική διάταξη επιτρέπει τη θέσπιση διαφοροποιημένων, σε σχέση με την κείμενη νομοθεσία, χρηματικών ορίων για τις διαδικασίες σύναψης σύμβασης κάτω των ορίων, η θέση των κανόνων αυτών πρέπει να συσχετίζεται και με τις προβλέψεις έννομης προστασίας.

2.2. ΤΟ ΕΥΡΟΣ ΤΩΝ ΠΑΡΕΚΚΛΙΣΕΩΝ

Γίνεται δεκτό ότι η δυνατότητα παρέκκλισης, δυνάμει εξουσιοδοτικής διάταξης, παρέχεται αποκλειστικά και μόνο με την έγκριση του οικείου Κανονισμού και ως εκ τούτου δεν συγχωρείται η θέσπιση παρεκκλίσεων το πρώτον με τα έγγραφα της σύμβασης¹⁷. Όπου ελλείπει ρητή και σαφής ρύθμιση στον Κανονισμό, με την οποία να προβλέπεται παρέκκλιση από τις εθνικές διατάξεις περί δημοσίων συμβάσεων, πρέπει να γίνει δεκτό ερμηνευτικά ότι εφαρμόζονται οι διατάξεις του ν.4412/2016, στον βαθμό που αυτές είναι συμβατές με τη φύση και τη λειτουργία των κανόνων που θεσπίζονται με τον εν λόγω Κανονισμό. Επομένως, για τα ζητήματα αυτά για τα οποία δεν θεσπίζονται ρητά εναλλακτικοί κανόνες με τον Κανονισμό, προτείνεται η γενική (γνήσια) παραπομπή στους κανόνες του ν. 4412/2016, με την έννοια ότι κάθε παραπομπή του Κανονισμού στις διατάξεις του νόμου να λογίζεται ως παραπομπή στους κανόνες, όπως τροποποιούνται κάθε φορά και ισχύουν κατά τον χρόνο έναρξης της διαδικασίας σύναψης σύμβασης¹⁸.

Σε κάθε περίπτωση, οι κανόνες που υιοθετούνται δεν είναι σκόπιμο να περιλαμβάνουν παρεκκλίσεις από διατάξεις της κείμενης νομοθεσίας, οι οποίες συνιστούν κομβικές θεσμικές επιλογές του νομοθέτη και αποσκοπούν στον εκσυγχρονισμό, τον εξορθολογισμό των διοικητικών διαδικασιών, την επαύξηση της αποτελεσματικότητας και την ενίσχυση της διαφάνειας στον τομέα των δημοσίων συμβάσεων. Τέτοιες είναι, ιδίως, η ανάθεση και εκτέλεση των δημοσίων συμβάσεων με τη χρήση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών του Εθνικού Συστήματος Ηλεκτρονικών Δημοσίων Συμβάσεων (ΕΣΗΔΗΣ), η ανάρτηση πληροφοριών και στοιχείων των δημοσίων συμβάσεων στο Κεντρικό Ηλεκτρονικό Μητρώο Δημοσίων Συμβάσεων (ΚΗΜΔΗΣ), λαμβάνοντας υπόψη ότι οι πολιτικές αυτές αποτελούν τους πυλώνες του προγράμματος μεταρρύθμισης του ελληνικού συστήματος δημοσίων συμβάσεων¹⁹.

3. ΕΛΑΧΙΣΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ, ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΥΝΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ

3.1. ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΟΡΟΛΟΓΙΑ

Ο Κανονισμός πρέπει να διακρίνεται από **συστηματική λογική, εσωτερική ενότητα**.

¹⁷ Σχετικά με την αρχή της ρητής πρόβλεψης των παρεκκλίσεων εντός του Κανονισμού βλ. Γνώμες της Αρχής Γ7/2024, Γ6/2024, Γ1/2023, Γ7/2023, Γ9/2023, Γ8/2022, Γ10/2020, Γ5/2018.

¹⁸ Βλ. Γνώμες της Αρχής Γ7/2024, Γ6/2024, Γ4/2024, Γ9/2023, Γ8/2023, Γ7/2023, Γ1/2023, Γ8/2022, Γ4/2021, Γ13/2020, Γ10/2020, Γ7/2019.

¹⁹ Βλ. ενδεικτικά Γνώμες της Αρχής Γ8/2022, Γ1/2023, Γ13/2020, Β1_2018, Γ8_2016.

• **Πεδίο Εφαρμογής:** Στο πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού, εκτός από τις διαδικασίες ανάθεσης και εκτέλεσης των συμβάσεων, πρέπει να αναφέρονται ρητά και οι κατηγορίες συμβάσεων που εμπίπτουν σε αυτό (έργα, μελέτες, τεχνικές και συναφείς επιστημονικές υπηρεσίες, προμήθειες, υπηρεσίες). Υπενθυμίζεται, ότι για τη διεξαγωγή της διαδικασίας σύναψης, την εποπτεία και την επίβλεψη δημόσιας σύμβασης έργου ή μελέτης απαιτείται η αναθέτουσα αρχή –αναθέτων φορέας να διαθέτει αντίστοιχη τεχνική επάρκεια.

• **Χρηματικά Όρια:** Για λόγους σαφήνειας, κρίνεται σκόπιμο να γίνεται ρητή αναφορά σε ποιες συμβάσεις αφορούν τα επιμέρους κεφάλαια-άρθρα (άνω ή/και κάτω των ορίων), λαμβάνοντας υπόψη τα κατώτατα όρια του άρθρου 5 *Κατώτατα όρια (άρθρο 4 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ του ν. 4412/2016*²⁰, όπως ισχύουν κάθε φορά²¹. Επιπλέον, για λόγους αποφυγής κατατμήσεων και ενιαίας αντίληψης των χρησιμοποιούμενων μεθόδων υπολογισμού της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης, προτείνεται η ρητή αναφορά στους κανόνες του άρθρου 6 *Μέθοδοι υπολογισμού της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης (άρθρο 5 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ)*²².

• **Ορολογία:** Η χρησιμοποιούμενη ορολογία πρέπει να είναι **νομικά ακριβής, συνεπής και πλήρης**. Προς αποφυγή ερμηνευτικών αποκλίσεων, σε περίπτωση που ο Κανονισμός περιλαμβάνει ορισμούς βασικών εννοιών, διαδικασιών, εργαλείων (π.χ. έννοια έργου, μελέτης, υπηρεσίας, οικονομικού φορέα, διαδικασιών σύναψης σύμβασης-κλειστή/ανοιχτή διαδικασία-, του κατεπείγοντος ως δικαιολογητικής βάσης για την προσφυγή στη διαπραγμάτευση, μη κανονικών/απαράδεκτων προσφορών, μεικτών συμβάσεων κ.α.), κρίνεται σκόπιμο να διατηρούνται αυτούσιοι οι ορισμοί και το περιεχόμενο των ενωσιακής προέλευσης άρθρων του ν. 4412/2016.

• **Γνήσια Παραπομπή:** Όπου προβλέπεται εφαρμογή επιμέρους διατάξεων του ν. 4412/2016, χωρίς να εισάγονται εναλλακτικοί κανόνες, αρκεί η γενική, γνήσια παραπομπή στο αντίστοιχο άρθρο του νόμου²³.

☞ Αποτελεί κακή πρακτική η συνοπτική αναφορά άρθρων/ εννοιών /ορισμών του νόμου που αποτελούν μεταφορά των Οδηγιών και των οποίων η απόδοση δεν είναι πιστή, με αποτέλεσμα αμφισημίες και αντιφάσεις.

3.2. ΕΛΑΧΙΣΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

Όπως γίνεται δεκτό, το περιεχόμενο του θεσπιζόμενου Κανονισμού απευθύνεται και στα στελέχη της αναθέτουσας αρχής- αναθέτοντος φορέα και ιδίως: (α) στους συντάκτες των εγγράφων της σύμβασης και των συμβατικών τευχών, προκειμένου κατά τη διαμόρφωσή τους και την εξειδίκευση των ειδικών όρων κάθε σύμβασης, να λαμβάνουν υπόψη τους εφαρμοστέους κανόνες και αρχές, (β) στα μέλη των συλλογικών οργάνων που επιλαμβάνονται καθηκόντων αξιολόγησης προσφορών-αιτήσεων συμμετοχής και παραλαβής-παρακολούθησης των συμβάσεων και (γ) στα στελέχη που ασκούν καθήκοντα παραλαβής-παρακολούθησης-διαχείρισης των εκτελούμενων συμβάσεων.

Για τον λόγο αυτό ο Κανονισμός είναι αναγκαίο να περιγράφει τουλάχιστον τα ακόλουθα:

²⁰ Βλ. άρθρο 235 - Κατώτατα όρια (άρθρο 15 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ).

²¹ Για τη διετία 2026-2027 βλ. τους Κανονισμούς (ΕΕ) 2025/2152, 2025/2150 που τροποποιούν τα κατώτατα όρια εφαρμογής αντίστοιχα των Οδηγιών 2014/24/ΕΕ, 2014/25/ΕΕ.

²² Βλ. άρθρο 236 - Μέθοδοι υπολογισμού της εκτιμώμενης αξίας των συμβάσεων (άρθρο 16 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ) για τις συμβάσεις του Βιβλίου II.

²³ Βλ. Γνώμες Γ7/2024, Γ6/2024, Γ4/2024, Γ9/2023, Γ8/2023, Γ4/2021, Γ10/2020.

3.2.1 Εσωτερική λειτουργία, αρμοδιότητες οργάνων και κανόνες δεοντολογίας-αμεροληψίας

Ο Κανονισμός πρέπει να αποσαφηνίζει τους ρόλους και τις αρμοδιότητες των εμπλεκόμενων μερών στον κύκλο ζωής της σύμβασης, σε συσχέτιση με τον οικείο Οργανισμό του φορέα και με σαφή διάκριση μεταξύ αποφαινόμενων και γνωμοδοτούντων ή ελεγκτικών οργάνων.

Ειδικά, ως προς τη συγκρότηση, σύνθεση και λειτουργία συλλογικών οργάνων (όπως Επιτροπές Διαγωνισμού, Διαπραγμάτευσης, Παρακολούθησης και Παραλαβής, Ενστάσεων), πρέπει να αποτυπώνει σαφείς κανόνες ακεραιότητας, αμεροληψίας και διαδικαστικής φύσης υποχρεώσεων, προς λήψη των κατάλληλων μέτρων για τον εντοπισμό, την πρόληψη και την επανόρθωση συγκρούσεων συμφερόντων που προκύπτουν κατά τη διεξαγωγή διαδικασιών σύναψης συμβάσεων, ιδίως όταν στα εν λόγω όργανα μετέχουν εξωτερικοί συνεργάτες²⁴. Αντίστοιχα εχέγγυα αμεροληψίας πρέπει να ισχύουν για όλα τα μέλη του προσωπικού των αναθετουσών αρχών/αναθετόντων φορέων που εμπλέκονται με οποιονδήποτε τρόπο στη διαδικασία προετοιμασίας, σύναψης και εκτέλεσης της σύμβασης²⁵. Στον βαθμό που οι αναθέτουσες αρχές/αναθέτοντες φορείς έχουν θεσπίσει διαδικασίες εσωτερικού ελέγχου, κανόνες δεοντολογίας και συναφείς εσωτερικές πολιτικές, σκόπιμο είναι ο οικείος Κανονισμός να συσχετίζεται με αυτές.

3.2.2 Προετοιμασία, Προγραμματισμός και Σχεδιασμός σύμβασης

Ο Κανονισμός είναι σκόπιμο να περιλαμβάνει κανόνες και διαδικασίες σχεδιασμού και εκτίμησης των αναγκών της αναθέτουσας αρχής, κατάρτισης του προγραμματισμού, διερεύνησης τρόπου κάλυψης των αναγκών, σε συνάρτηση με τους οικείους δημοσιονομικούς κανόνες, την στρατηγική της αναθέτουσας αρχής και τις εθνικές πολιτικές στον οικείο τομέα δράσης (λ.χ. πράσινες δημόσιες συμβάσεις).

Κατά κανόνα, όλες οι πρωτοβουλίες που συνδέονται με την προκαταρκτική ανάλυση αγοράς πρέπει να είναι δεόντως τεκμηριωμένες για κάθε διαδικασία ανάθεσης δημόσιας σύμβασης. Κατ' αυτόν τον τρόπο διασφαλίζεται η διαφάνεια και η δυνατότητα ελέγχου.

Πρέπει να δίδεται ιδιαίτερη προσοχή, ώστε να αποφεύγεται η στρέβλωση του ανταγωνισμού, όπως ενδεικτικά μέσω της επιλεκτικής ενημέρωσης ορισμένων οικονομικών φορέων σχετικά με μια σχεδιαζόμενη διαδικασία ανάθεσης δημόσιας σύμβασης ή/και τις παραμέτρους της ή μέσω δυσανάλογων κριτηρίων ποιοτικής επιλογής ή τεχνικών προδιαγραφών που «αντικατοπτρίζουν» τις προδιαγραφές συγκεκριμένου προϊόντος ή υπηρεσίας που διατίθεται στην αγορά, χωρίς να περιλαμβάνεται η δυνατότητα παροχής ισοδύναμων λύσεων²⁶.

²⁹ Ο Κανονισμός πρέπει να δίνει σαφή κατεύθυνση ότι ο σχεδιασμός των διαδικασιών σύναψης συμβάσεων δεν γίνεται με σκοπό την εξαίρεσή τους από το πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας ή τον τεχνητό περιορισμό του ανταγωνισμού. Ο ανταγωνισμός θεωρείται ότι περιορίζεται τεχνητά όταν οι διαδικασίες σύναψης συμβάσεων έχουν σχεδιαστεί με σκοπό την αδικαιολόγητα ευνοϊκή ή δυσμενή μεταχείριση ορισμένων οικονομικών φορέων²⁷.

²⁴ Βλ. τις διατάξεις του άρθρου 24 του ν. 4412/2016, με το οποίο μεταφέρθηκαν στο εσωτερικό δίκαιο οι ρυθμίσεις του ταυτάριθμου άρθρου της οδηγίας 2014/24/ΕΕ για την καταπολέμηση της διαφθοράς και την πρόληψη της σύγκρουσης συμφερόντων, οι οποίες αποτυπώνουν τις αρχές που είχαν διαμορφωθεί στη σχετική νομολογία του Δ.Ε.Κ./Δ.Ε.Ε., σε συνδυασμό με το άρθρο 73 παρ. 4 περ. δ' του ίδιου νόμου (βλ. ΣΤΕ 1819/2020 Ολομ).

²⁵ Βλ. τον Οδηγό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής επί των δημοσίων συμβάσεων για την αποφυγή των συνηθέστερων σφαλμάτων στα έργα που χρηματοδοτούνται από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (ΕΔΕΤ), ως αναρτάται στην ιστοσελίδα της Αρχής <https://eadhsy.gr/epikairopoiimenos-odigos-tis-ee-gia-tis-dimosies-symvaseis/>.

²⁶ Βλ. άρθρο 54 του ν.4412/2016.

²⁷ Βλ. άρθρα 18 παρ. 1 και 253 παρ. 1 του ν. 4412/2016.

3.2.3. Διαδικασίες Ανάθεσης και Διαφάνεια

3.2.3.1 Επιλογή διαδικασιών:

Ο Κανονισμός πρέπει να περιγράφει τις εφαρμοστέες διαδικασίες ανάθεσης, καθώς και τα κριτήρια βάσει οποίων επιλέγεται η κατάλληλη διαδικασία κατά περίπτωση, σταθμίζοντας σειρά παραγόντων, στους οποίους περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, το φυσικό αντικείμενο της σύμβασης, τα οφέλη από το άνοιγμα του ανταγωνισμού και οι κίνδυνοι διαφθοράς ή αθέμιτης σύμπραξης²⁸.

Για τις συμβάσεις κάτω των ορίων πρέπει να αναφέρονται τα βασικά στοιχεία κάθε διαδικασίας (όπως κατώτατα όρια, ελάχιστες προθεσμίες²⁹ οι οποίες είναι αναρτημένες στην επίσημη ιστοσελίδα της Αρχής <https://eadhsy.gr/gnomodotiseis/gnomes/>).

Σε περίπτωση που η αναθέτουσα αρχή επιλέγει να εφαρμόσει τις διαδικασίες ανάθεσης που προβλέπονται από τη νομοθεσία περί δημοσίων συμβάσεων, οφείλει να τηρεί τις θεμελιώδεις αρχές και χαρακτηριστικά που τις διέπουν, όπως καθορίζονται στο ισχύον θεσμικό πλαίσιο και γίνονται κοινώς αντιληπτά στην πράξη, χωρίς να εισάγει διαφοροποιήσεις που αλλοιώνουν τη φύση της διαδικασίας. Το ίδιο ισχύει για εργαλεία και τεχνικές, όπως το δυναμικό σύστημα αγορών, ο ηλεκτρονικός πλειστηριασμός και η συμφωνία-πλαίσιο.

Η επιλογή διαδικασίας σύναψης σύμβασης πρέπει να αιτιολογείται επαρκώς και να λαμβάνονται υπόψη οι μέθοδοι υπολογισμού της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης και η αποφυγή κατάτμησης³⁰.

➤ Απευθείας Ανάθεση

Λαμβάνοντας υπόψη ότι η χρήση διαδικασίας «απευθείας ανάθεσης»- και η συναφής πρακτική της «συλλογής προσφορών»- συνιστά παρέκκλιση από τις γενικές αρχές της διαφάνειας, της ίσης μεταχείρισης και του ανταγωνισμού, πρέπει να επιτρέπεται σε οριοθετημένες περιπτώσεις και υπό αυστηρούς διαδικαστικούς περιορισμούς³¹. Μόνη η ταχύτητα που ενδεχομένως επιτυγχάνεται κατά την απευθείας ανάθεση σύμβασης, δεν δικαιολογεί τη συλλήβδην προσφυγή στην εν λόγω διαδικασία, ιδίως για ποσά πολλαπλάσια της επιλογής του εθνικού νομοθέτη. Για την αποφυγή κατάχρησης κρίνεται σκόπιμο να προκρίνεται: (α) η χρήση διαγωνιστικών διαδικασιών, ενδεχομένως με συντετμημένη προθεσμία παραλαβής προσφορών, και (β) η αντιστάθμιση με εγγυήσεις διαφάνειας, όπως η χρήση Μητρώου Οικονομικών Φορέων (με αντίστοιχους κανόνες εγγραφής, λειτουργίας, προεπιλογής) ή η έρευνα αγοράς με αντικειμενικά κριτήρια επιλογής των προσκαλούμενων, (γ) η χρήση τεχνικών και εργαλείων για συγκεντρωτικές διαδικασίες σύναψης συμβάσεων, όπως η οργάνωση δυναμικού συστήματος αγορών (ΔΣΑ) ή η χρήση συμφωνίας-πλαίσιο.

²⁸ Βλ. ό.π. υποσημ. 20.

²⁹ Σχετικά με την επάρκεια των προθεσμιών υποβολής προσφορών βλ. τις Γνώμες της Αρχής Γ7/2024, Γ1/2023.

³⁰ Βλ. άρθρο 6 Μέθοδοι υπολογισμού της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης (άρθρο 5 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ) και 236 - Μέθοδοι υπολογισμού της εκτιμώμενης αξίας των συμβάσεων (άρθρο 16 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ).

³¹ Βλ. τις Γνώμες της Αρχής Γ13/2020, Γ1/2023, Γ7/2024.

³⁰ Η θέσπιση υψηλών χρηματικών ορίων απευθείας ανάθεσης πρέπει να αποφεύγεται γιατί μπορεί να οδηγήσει σε αδιαφανείς διαδικασίες, περιορισμένο ανταγωνισμό και υψηλότερο κόστος.

➤ Διαπραγμάτευση χωρίς δημοσίευση προκήρυξης

Όπως παγίως γίνεται δεκτό, η διαδικασία με διαπραγμάτευση χωρίς δημοσίευση προκήρυξης έχει εξαιρετικό χαρακτήρα και επιτρέπεται να εφαρμόζεται μόνο στις περιοριστικώς απარიθμούμενες στο άρθρο 32 του ν. 4412/2016 περιπτώσεις, με το οποίο μεταφέρθηκε στο εσωτερικό δίκαιο το άρθρο 32 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ³². Οι ανωτέρω διατάξεις, στο μέτρο που εισάγουν εξαιρέσεις, αποκλίνουν σημαντικά από τις βασικές αρχές του ανοικτού χαρακτήρα, της διαφάνειας και του ανταγωνισμού και πρέπει να αποτελούν αντικείμενο συσταλτικής ερμηνείας, ενώ σε περίπτωση επίκλησης έκτακτων περιστάσεων προς δικαιολόγηση της απόκλισης, το βάρος απόδειξης της συνδρομής αυτών το φέρει η αναθέτουσα αρχή. Επομένως, για τις συμβάσεις άνω των ορίων, δεν επιτρέπεται η πρόβλεψη περιπτώσεων προσφυγής στη διαδικασία με διαπραγμάτευση που δεν ρυθμίζονται από την εν λόγω οδηγία ή η εισαγωγή νέων όρων που έχουν ως αποτέλεσμα να καθιστούν ευκολότερη την προσφυγή στην οικεία διαδικασία.

Κατ' αναλογία, για τις συμβάσεις κάτω των ορίων, ο Κανονισμός πρέπει να δίνει κατευθύνσεις, ώστε η αναθέτουσα αρχή/ο αναθέτων φορέας να τεκμηριώνει την προσφυγή στην εξαιρετική διαδικασία βάσει συγκεκριμένων, περιοριστικών προϋποθέσεων, οι οποίες να αντιστοιχούν σε μεγάλο βαθμό με αυτές που προβλέπονται για τις συμβάσεις άνω των ορίων.

Υπενθυμίζεται, ότι οι αποφάσεις των αναθετουσών αρχών που αφορούν σε προσφυγή στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης, σύμφωνα με την περ. β' της παρ. 2 του άρθρου 26 και τα άρθρα 32 και 269 του νόμου, εξαιρουμένων των περιπτώσεων ανωτέρας βίας, εκδίδονται μετά από σύμφωνη γνώμη της ΕΑΔΗΣΥ, εφόσον οι συμβάσεις αυτές εμπίπτουν, λόγω της εκτιμώμενης αξίας τους, στο πεδίο εφαρμογής των οδηγιών³³.

3.2.3.2. Δημοσίευση και διαφάνεια

Ο σκοπός της δημοσιότητας και της διαφάνειας είναι, μεταξύ άλλων, η προσέλκυση ανταγωνιστικών προσφορών, στο πλαίσιο των οποίων η σύμβαση θα εκτελείται με ικανοποιητικό τρόπο, σύμφωνα με τις ανάγκες της αναθέτουσας αρχής. Ο Κανονισμός πρέπει να προβλέπει την υποχρεωτική ανάρτηση των βασικών αποφάσεων ανάθεσης και εκτέλεσης των συναφθεισών συμβάσεων στα εσωτερικά συστήματα δημοσιότητας (για παράδειγμα, ιστοσελίδα του φορέα, ολοκληρωμένο πληροφοριακό σύστημα του φορέα) και, όπου απαιτείται, στο ΚΗΜΔΗΣ, προς ενίσχυση της λογοδοσίας.

Ειδικότερα, το ΚΗΜΔΗΣ συντελεί στην τήρηση της αρχής της διαφάνειας μέσω της υποχρεωτικής δημοσιοποίησης όλων των σταδίων του κύκλου ζωής της δημόσιας σύμβασης, καθιστώντας τα στοιχεία τους προσβάσιμα σε πολίτες, οικονομικούς φορείς και ελεγκτικούς μηχανισμούς. Μέσω της δημοσιότητας, της προσβασιμότητας και του ελέγχου, η χρήση του ΚΗΜΔΗΣ αποθαρρύνει πρακτικές αδιαφάνειας και διαφθοράς και διευκολύνει την αναζήτηση και τη συγκέντρωση

³² Βλ. το άρθρο 269 - Χρήση της διαδικασίας με διαπραγμάτευση χωρίς προηγούμενη δημοσίευση (άρθρο 50 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ) του Βιβλίου II του νόμου.

³³ Άρθρο 347 Σύσταση, αρμοδιότητες, έδρα, και νομική φύση της Ενιαίας Αρχής Δημόσιων Συμβάσεων, παρ. 2, περ. γ, υποπερ. γδ.

στατιστικών στοιχείων για τη λειτουργία του συστήματος δημοσίων συμβάσεων και την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των δημοσίων δαπανών³⁴. Σε περίπτωση που μεμονωμένες πράξεις ή στοιχεία αυτών εξαιρούνται από την καταχώριση στο ΚΗΜΔΗΣ, προτείνεται να καταχωρίζονται σε διαβαθμισμένη βάση δεδομένων ή διαβαθμισμένο ηλεκτρονικό αρχείο, που τηρείται με μέριμνα της υπηρεσίας η οποία συνάπτει τη σύμβαση.

Περαιτέρω, προκειμένου να αποφευχθούν προβλήματα κατά την εκκαθάριση των δαπανών, η αναθέτουσα αρχή πρέπει να εξετάζει αν εμπίπτει στις διατάξεις περί δημοσιότητας στον τοπικό τύπο ή τη Διαύγεια.

Τονίζεται, ότι η ανάθεση κάθε δημόσιας σύμβασης που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των Οδηγιών πρέπει να τεκμηριώνεται σε ειδική έκθεση αξιολόγησης, η οποία αποστέλλεται στην Επιτροπή κατόπιν αιτήματός της³⁵. Ταυτόχρονα, η αναθέτουσα αρχή/αναθέτων φορέας μεριμνά για την επάρκεια της τεκμηρίωσης, ώστε να μπορεί να αιτιολογεί τις αποφάσεις που λαμβάνονται σε όλα τα στάδια της διαδικασίας σύναψης σύμβασης³⁶. Αντίστοιχες υποχρεώσεις τεκμηρίωσης πρέπει να προβλέπονται και για τις συμβάσεις κάτω των ορίων.

Οι διαδικασίες τεκμηρίωσης συμβάλλουν στην παρακολούθηση και καταγραφή όλων των απαραίτητων πληροφοριών, προκειμένου στη συνέχεια να διασφαλιστεί η δυνατότητα ελέγχου του συνόλου της διαδικασίας.

Οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να επιβάλλουν απαιτήσεις στους οικονομικούς φορείς, με σκοπό την προστασία του εμπιστευτικού χαρακτήρα των πληροφοριών, τις οποίες παρέχουν καθ' όλη τη διαδικασία σύναψης συμβάσεων. Όπως γίνεται δεκτό, με βάση την αρχή της αναλογικότητας, μπορεί να εφαρμόζεται μερική δημοσιοποίηση ή περιορισμένη πρόσβαση (βλ. ενδεικτικά τον συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 21 παρ. 2, 22 παρ. 1, 36 και 38 του ν. 4412/2016), για παράδειγμα με την πρόβλεψη οι τυχόν απόρρητες τεχνικές προδιαγραφές να μην τίθενται υπόψη των ενδιαφερόμενων οικονομικών φορέων, εφόσον αυτές δεν ασκούν επιρροή κατά την κατάρτιση της προσφοράς τους, καθώς και με τον καθορισμό συγκεκριμένων ελάχιστων απαιτήσεων ως προς την καταλληλότητα και την αξιοπιστία των υποψηφίων.

3.2.3.3. Περιεχόμενο των εγγράφων της σύμβασης

Ο Κανονισμός πρέπει να περιέχει σαφείς κατευθύνσεις και κανόνες, σχετικά με την κατάρτιση και την πληρότητα των εγγράφων της διαδικασίας σύναψης σύμβασης, όπου θα περιγράφονται με σαφήνεια οι τεχνικές προδιαγραφές, η ανάγκη που καλείται να καλύψει η σύμβαση, καθώς και το αντικείμενο αυτής (φυσικό και οικονομικό), οι λόγοι αποκλεισμού, τα κριτήρια επιλογής και ανάθεσης, καθώς και οι όροι εκτέλεσης. Οι όροι των εγγράφων της σύμβασης και οι κανόνες διεξαγωγής της διαδικασίας πρέπει να είναι σαφείς και πλήρεις, ώστε να επιτρέπουν την υποβολή άρτιων και συγκρίσιμων μεταξύ τους προσφορών και να καθιστούν εφικτό τον, εκ

³⁴ Βλ. τις προβλέψεις του άρθρου 342 Εθνικά στοιχεία εκθέσεων και στατιστικών (άρθρα 85 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ και 101 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ). Βλ. Γνώμες Γ10/2020, Γ13/2020 της Αρχής.

³⁵ Άρθρο 341 Χωριστές εκθέσεις (άρθρα 84 παράγραφο 1 και 3 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ και 100 παράγραφο 1 και 3 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ).

³⁶ Άρθρα 45 Συγκρότηση και τήρηση φακέλου δημόσιας σύμβασης - Εξουσιοδοτική διάταξη (άρθρα 83 παρ.6 και 84 παρ.2 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ) και 277 - Συγκρότηση και τήρηση φακέλου σύμβασης (άρθρο 99 παρ.6 και 100 παρ.2 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ) .

μέρους της αναθέτουσας αρχής, αποτελεσματικό έλεγχο της ανταπόκρισης των προσφορών στα κριτήρια που διέπουν τη σύμβαση³⁷.

➤ **Ορισμός προθεσμιών υποβολής αιτήσεων συμμετοχής / προσφορών:**

Οι προθεσμίες πρέπει να είναι εύλογες και επαρκείς, προκειμένου να δίδεται η δυνατότητα στους ενδιαφερόμενους οικονομικούς φορείς να προετοιμάσουν ρεαλιστικές προσφορές, λαμβάνοντας υπόψη τη φύση και την πολυπλοκότητα του αντικειμένου της σύμβασης³⁸.

Σε αυτή την κατεύθυνση κρίνεται σκόπιμο ο οικείος Κανονισμός να θέτει και για τις συμβάσεις κάτω των ορίων κανόνες: (α) ως προς το επαρκές των προθεσμιών, με βάση την πολυπλοκότητα της σύμβασης και τον χρόνο που απαιτείται για την προετοιμασία των προσφορών, (β) την πρόβλεψη ελάχιστων-επαρκών προθεσμιών και (γ) την υποχρέωση παράτασης της τιθέμενης προθεσμίας λόγω σημαντικών αλλαγών στα έγγραφα της διαδικασίας σύναψης σύμβασης ή λόγω μη έγκαιρης παροχής πρόσθετων πληροφοριών.

☞ Η θέσπιση ανεπαρκών προθεσμιών υποβολής αιτήσεων συμμετοχής / προσφορών υπονομεύει τον υγιή ανταγωνισμό.

➤ **Διαδικασία παραλαβής προσφορών**

Ο Κανονισμός πρέπει να ρυθμίζει τη διαδικασία παραλαβής προσφορών. Με βάση το ενωσιακό δίκαιο είναι υποχρεωτική η ηλεκτρονική υποβολή αιτήσεων συμμετοχής και προσφορών για τις συμβάσεις άνω των ορίων με τη χρήση πληροφοριακού συστήματος που θα συμμορφώνεται με τις απαιτήσεις του Παραρτήματος IV του Προσαρτήματος Α' του ν. 4412/2016³⁹. Κρίνεται σκόπιμο να τηρείται η χρήση του ΕΣΗΔΗΣ, το οποίο διασφαλίζει τα συμφέροντα του συνόλου των εμπλεκόμενων μερών στη διαδικασία και, μεταξύ άλλων, εφαρμόζει πολιτικές ασφαλείας, αποτελεί τόπο βέβαιης χρονοσήμανσης και τόπο ηλεκτρονικής τήρησης του φακέλου της σύμβασης, ενώ διευκολύνει και τα αρμόδια ελεγκτικά όργανα⁴⁰. Περαιτέρω, η διενέργεια του διαγωνισμού μέσω ΕΣΗΔΗΣ συνδέεται και με λειτουργίες-διαδικασίες, όπως η άσκηση προδικαστικής προσφυγής⁴¹, η διενέργεια προσυμβατικού ελέγχου από το Ελεγκτικό Συνέδριο με τη χρήση των δυνατοτήτων του Συστήματος⁴², καθώς και το ενδεχόμενο να λειτουργήσει αυτό ως πιστοποιημένος φορέας TED e-Sender. Σε κάθε περίπτωση, εφόσον επιλέγεται η χρήση άλλου εργαλείου ή μέσου ηλεκτρονικής παραλαβής προσφορών- αιτήσεων συμμετοχής, πρέπει να παρέχονται με τον Κανονισμό αντίστοιχες εγγυήσεις ασφαλείας, διαθεσιμότητας, διαλειτουργικότητας και προσβασιμότητας⁴³.

³⁷ Βλ. ενδεικτικά, αποφάσεις της της 26ης Σεπτεμβρίου 2024, C-403/23 και C-404/23, σκέψεις 56, 57, της 6ης Νοεμβρίου 2014, Cartiera dell'Adda, C-42/13, EU:C:2014:2345, σκέψη 44, και της 2ας Ιουνίου 2016, Pizzo, C-27/15, EU:C:2016:404, σκέψη 36.

³⁸ Βλ. τις διατάξεις των άρθρων 60 - Καθορισμός προθεσμιών (άρθρο 47 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ) και 289 Καθορισμός προθεσμιών (άρθρο 66 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ). Για τις συμβάσεις κάτω των ορίων βλ. άρθρο 121 Προθεσμίες διαδικασιών σύναψης δημοσίων συμβάσεων κάτω των ορίων, παρ. 2.

³⁹ Για τις συμβάσεις του Βιβλίου II βλ. τις αντίστοιχες απαιτήσεις του Παραρτήματος V του Προσαρτήματος Β'.

⁴⁰ Σχετικά με τη χρήση ηλεκτρονικών μέσων για την υποβολή προσφορών βλ. τις Γνώμες της Αρχής Γ1/2023, Γ8/2023, Γ9/2023, Γ7/2024.

⁴¹ Άρθρο 362 Άσκηση προσφυγής - Άσκηση παρέμβασης, παρ. 1.

⁴² Υπ' αριθ. ΦΓ8/38154 Απόφαση της Ολομέλειας του ΕΣ (5537/Β'/20.09.2023).

⁴³ Βλ. άρθρα 37 Πολιτική ασφαλείας ΕΣΗΔΗΣ (άρθρο 22 παρ. 6 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ) και 259 Πολιτική Ασφαλείας ΕΣΗΔΗΣ (άρθρο 40 παρ. 6 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ), ιδίως παρ. 11.

Σημειώνεται, ότι το άρθρο 22 του ν. 4412/2016 «Κανόνες που εφαρμόζονται στις επικοινωνίες (άρθρο 22 παράγραφοι 1- 5 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ)» είναι ενωσιακής προέλευσης και ο Κανονισμός δεν δύναται να παρεκκλίνει από αυτό. Επομένως, για τις συμβάσεις άνω των ορίων, ακόμη και αν στο κείμενο του Κανονισμού, δεν γίνεται αναφορά στο ΕΣΗΔΗΣ, αλλά σε άλλο πληροφοριακό σύστημα-εργαλείο που πληροί τα κριτήρια του Παραρτήματος IV του Προσαρτήματος Α', το άρθρο 22 του νόμου εφαρμόζεται πλήρως. Το ίδιο ισχύει και για το άρθρο 37 Πολιτική ασφαλείας ΕΣΗΔΗΣ (άρθρο 22 παρ. 6 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ), κατά το μέρος που ενσωματώνει την παρ. 6 του άρθρου 22 της Οδηγίας, η οποία περιλαμβάνει επίσης κανόνες σχετικά με τα εργαλεία και τις συσκευές για την ηλεκτρονική διαβίβαση και παραλαβή προσφορών, καθώς και για την ηλεκτρονική παραλαβή αιτήσεων συμμετοχής. Ειδικότερα, στην παρ. 6 του άρθρου 22 της Οδηγίας προβλέπεται, μεταξύ άλλων, ότι τα κράτη μέλη ή οι αναθέτουσες αρχές, ενεργώντας εντός του συνολικού πλαισίου που έχει θέσει το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος, ρυθμίζουν, ανάλογα με το επίπεδο κινδύνων, το επίπεδο ασφαλείας που απαιτείται για τα ηλεκτρονικά μέσα επικοινωνίας στα διάφορα στάδια της συγκεκριμένης διαδικασίας, καθώς και θέματα προηγμένων ηλεκτρονικών υπογραφών. Το πλαίσιο αυτό ο εθνικός νομοθέτης το έθεσε με το άρθρο 37 του νόμου, που ρυθμίζει ζητήματα διαθεσιμότητας πληροφοριών, χρονοσήμανσης, κρυπτογράφησης, μορφότυπου υπογραφών, επιπέδου ασφαλείας. Επομένως, ο Κανονισμός πρέπει να αποτυπώνει τους σχετικούς κανόνες ανάλογους και ισοδύναμους με το εθνικό πλαίσιο αναφοράς.

Κατ' αναλογίαν, για τις συμβάσεις κάτω των ορίων, προτείνεται η διαδικασία παραλαβής προσφορών να ρυθμίζεται με τεχνικά μέσα και ηλεκτρονικές διαδικασίες. Στην περίπτωση της κατ' εξαίρεση έντυπης υποβολής προσφορών, πρέπει να διαφυλάσσεται ο εμπιστευτικός χαρακτήρας της υποβολής προσφορών και να διασφαλίζεται η ασφαλής φύλαξη και η ακεραιότητα αυτών.

☐ Η χρήση ολοκληρωμένων πληροφοριακών συστημάτων (όπως το ΕΣΗΔΗΣ), διασφαλίζει την **ακεραιότητα, την ασφάλεια, τη διαφάνεια** των επικοινωνιών και των προσφορών, μειώνει την αθέμιτη αλληλεπίδραση μεταξύ των επαγγελματιών που ασχολούνται με τις δημόσιες συμβάσεις και των οικονομικών φορέων και διευκολύνει τον εντοπισμό των παρατυπιών και των κρουσμάτων διαφθοράς χάρη στην ύπαρξη διαφανών διαδρομών ελέγχου.

▲ Η χρήση του ΕΣΗΔΗΣ συνεπάγεται και την εφαρμογή των κανονιστικών αποφάσεων με τις οποίες ρυθμίζονται τεχνικά ζητήματα που αφορούν, μεταξύ άλλων, στις λεπτομέρειες χρήσης των επιμέρους εργαλείων του, στους όρους και τις προϋποθέσεις για την ηλεκτρονική υποβολή, γνωστοποίηση, διακίνηση εγγράφων μέσω αυτού⁴⁴.

➤ Ποιοτική Επιλογή Προσφερόντων

Οι Κανονισμοί πρέπει να περιλαμβάνουν τους κανόνες που σχετίζονται με την ακεραιότητα, την οικονομική φερεγγυότητα και την καταλληλότητα - ικανότητα των οικονομικών φορέων να

⁴⁴ Βλ. άρθρο 36 Υποχρέωση χρήσης – Λειτουργία ΕΣΗΔΗΣ - Εξουσιοδοτική διάταξη, παρ. 5 και αντίστοιχο άρθρο 258 Κανόνες που εφαρμόζονται στις επικοινωνίες (άρθρο 40 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ).

εκτελέσουν τη σύμβαση, τουλάχιστον ως ελάχιστο επίπεδο υποχρεωτικών κανόνων, αντικειμενικών και εκ των προτέρων γνωστών σε όλους τους ενδιαφερομένους⁴⁵.

• Λόγοι Αποκλεισμού:

Για τις συμβάσεις άνω των ορίων, οι αναθέτουσες αρχές δεν δύνανται να παρεκκλίνουν από τα άρθρα 73 «Λόγοι αποκλεισμού - Εξουσιοδοτική διάταξη (άρθρο 57 παρ. 1 έως 6 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ)» και 74 «Αποκλεισμός οικονομικού φορέα από δημόσιες συμβάσεις - Εξουσιοδοτικές διατάξεις (άρθρο 57 παρ. 7 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ)» του ν. 4412/2016. Ως προς τις συμβάσεις κάτω των ορίων, είναι σκόπιμο να ακολουθούνται οι αρχές και οι κανόνες του συστήματος αποκλεισμού, όπως ερμηνεύονται νομολογιακά. Επομένως, είναι κρίσιμο να γίνεται παραπομπή στα ως άνω άρθρα για τους λόγους που αναπτύχθηκαν παραπάνω. Η Αρχή, μέσω των γνωμοδοτήσεών της, έχει τονίσει την ανάγκη οι αναθέτουσες αρχές: α) να έχουν τη δυνατότητα χρήσης του συνόλου των προβλεπόμενων κατά την κείμενη νομοθεσία λόγων αποκλεισμού (συμπεριλαμβανομένων και των δυνητικών λόγων⁴⁶) και β) να εφαρμόζουν τη διαδικασία αξιολόγησης των επανορθωτικών μέτρων, όπως αυτή υιοθετήθηκε από τον εθνικό νομοθέτη (αξιολόγηση σε κεντρικό επίπεδο σύμφωνα με το ισχύον κανονιστικό πλαίσιο).

⁴⁵ Ο περιορισμός, δυνάμει Κανονισμού, της δυνατότητας της αναθέτουσας αρχής να αποκλείει οικονομικούς φορείς για σοβαρούς λόγους που σχετίζονται με την ακεραιότητα και την αξιοπιστία τους, όπως και με την αρχή της ίσης μεταχείρισης, μπορεί να οδηγήσει σε αδιέξοδα και να θεωρηθεί ότι υπερβαίνει τα άκρα όρια της διακριτικής της ευχέρειας.

• Κριτήρια Επιλογής:

Για τις συμβάσεις άνω των ορίων δεν υφίσταται δυνατότητα παρέκκλισης από τα κριτήρια επιλογής και τους κανόνες των άρθρων 75 *Κριτήρια επιλογής (άρθρο 58 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ)*, 78 *Στήριξη στις ικανότητες άλλων φορέων (άρθρο 63 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ)*, ούτε από τα οικεία επαγγελματικά μητρώα καταλληλότητας⁴⁷ και τα αποδεικτικά μέσα των αντίστοιχων Παραρτημάτων των οδηγιών, περί τεχνικής ικανότητας, οικονομικής και χρηματοοικονομικής επάρκειας⁴⁸.

Η αναθέτουσα αρχή μπορεί να επιβάλλει ως όρους συμμετοχής στους οικονομικούς φορείς μόνο τα κριτήρια του άρθρου 58, παράγραφοι 2, 3 και 4, της παραπάνω οδηγίας, τα οποία αφορούν αντιστοίχως την καταλληλότητα για την άσκηση της επαγγελματικής δραστηριότητας, την οικονομική και χρηματοοικονομική επάρκεια, καθώς και την τεχνική και επαγγελματική ικανότητα. Οι εν λόγω όροι πρέπει να περιορίζονται σε εκείνους που είναι απαραίτητοι, ώστε να εξασφαλίζεται ότι ο υποψήφιος ή προσφέρων διαθέτει τις εκ του νόμου απαιτούμενες προϋποθέσεις, τις χρηματοοικονομικές δυνατότητες και την τεχνική και επαγγελματική ικανότητα

⁴⁵ Για τις αναθέτουσες αρχές και τους αναθέτοντες φορείς του Βιβλίου II ισχύουν τα άρθρα 305 *Χρήση των λόγων αποκλεισμού και των κριτηρίων επιλογής που προβλέπονται στο Βιβλίο I (άρθρο 80 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ)* και 308 *Κανόνες που εφαρμόζονται σε περίπτωση χρήσης των κριτηρίων αποκλεισμού και ποιοτικής επιλογής του Βιβλίου I (παρ. 3 του άρθρου 80 και υποπαράγραφος 2 της παρ. 1, καθώς και υποπαράγραφος 2 της παρ. 2 του άρθρου 79 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ)*.

⁴⁶ Για το ζήτημα της άρνησης της αναθέτουσας αρχής να εφαρμόσει δυνητικούς λόγους αποκλεισμού βλ. ΔΕΕ, απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2023, C- 66/22, *Infraestruturas de Portugal SA*, ιδίως σκ. 62- 63. Βλ. Γνώμη Γ7/2024 της Αρχής.

⁴⁷ Βλ. Παράρτημα XI *Μητρώα*.

⁴⁸ Βλ. Παράρτημα XII *Αποδεικτικά μέσα για τα κριτήρια επιλογής*.

για την εκτέλεση της προς ανάθεση σύμβασης. Επιπλέον, όλοι αυτοί οι όροι πρέπει να συνδέονται και να είναι ανάλογοι με το αντικείμενο της σύμβασης.

Για τις συμβάσεις κάτω των ορίων, σε περίπτωση που ο Κανονισμός παρεκκλίνει από τις ως άνω ρυθμίσεις, πρέπει να περιγράφει εναλλακτικά τους εφαρμοστέους κανόνες, δίδοντας σαφείς κατευθύνσεις για τις απαιτήσεις συνάφειας και αναλογικότητας των σχετικών κριτηρίων επιλογής με τα χαρακτηριστικά κάθε σύμβασης.

• Κανόνες απόδειξης ποιοτικής επιλογής:

Σχετικά με τους κανόνες απόδειξης ποιοτικής επιλογής, για τις συμβάσεις άνω των ορίων ο Κανονισμός δεν δύναται να παρεκκλίνει από τους ενωσιακής προέλευσης κανόνες προαπόδειξης και αποδεικτικών μέσων⁴⁹.

Για τις συμβάσεις κάτω των ορίων, σε περίπτωση που επιλέγεται παρέκκλιση από τους ως άνω κανόνες απόδειξης ποιοτικής επιλογής, πρέπει να θεσπίζονται αντίστοιχοι εναλλακτικοί κανόνες, ώστε να διευκρινίζεται εάν γίνεται χρήση του Ευρωπαϊκού Ενιαίου Εγγράφου Σύμβασης (ΕΕΕΣ) ή αντίστοιχης τυποποιημένης δήλωσης, και να περιγράφεται η διαδικασία επαλήθευσης και χρήσης αποδεικτικών μέσων που σχετίζονται με τη (μη) συνδρομή λόγου αποκλεισμού και την πλήρωση κριτηρίων επιλογής.

➤ Αποσφράγιση & Αξιολόγηση

Ο Κανονισμός πρέπει να περιέχει αντικειμενικούς κανόνες για τη διαδικασία αποσφράγισης και αξιολόγησης προσφορών-αιτήσεων συμμετοχής, σε συνάρτηση με την επιλεγείσα διαδικασία σύναψης σύμβασης και τα κριτήρια ανάθεσης.

Συναφώς επισημαίνεται, ότι ο εσωτερικός Κανονισμός αποσκοπεί στη θέσπιση κανόνων που συνθέτουν μία εκ των προτέρων γνωστή διαδικασία αξιολόγησης σε κάθε ενδιαφερόμενο - δυνητικό συμμετέχοντα σε μελλοντικές διαδικασίες ή/και στέλεχος - εφαρμοστή του Κανονισμού ή/εσωτερικό ή και εξωτερικό ελεγκτή. Όταν ελλείπει η απαιτούμενη πληρότητα και σαφήνεια, ελλοχεύει ο κίνδυνος να διαφοροποιείται κάθε διαδικασία κατά τη βούληση της αναθέτουσας αρχής. Επομένως, οι - επιτρεπτές κατά την εξουσιοδοτική διάταξη - αποκλίσεις δεν πρέπει να περιγράφονται επιγραμματικά, χωρίς τη θέσπιση ειδικότερων-εναλλακτικών κανόνων αποσφράγισης και αξιολόγησης προσφορών-αιτήσεων συμμετοχής.

Ειδικότερα, η διαδικασία αξιολόγησης πρέπει να είναι σαφής και επαρκώς λεπτομερής, ώστε να καταδεικνύει τον τρόπο με τον οποίο λαμβάνεται η απόφαση ανάθεσης της σύμβασης. Οι ισχύοντες κανόνες πρέπει να διασφαλίζουν τη διαφάνεια και την ίση μεταχείριση κατά την αξιολόγηση. Ζητήματα, όπως τα αρμόδια όργανα αποσφράγισης-αξιολόγησης, η διαχείριση αιτημάτων διευκρίνισης από τους προσφέροντες, η αντιμετώπιση ασυνήθιστα χαμηλών προσφορών⁵⁰, η διαχείριση εμπιστευτικών στοιχείων των προσφορών⁵¹, η ενημέρωση υποψηφίων-προσφερόντων σχετικά με τους λόγους απόρριψης της προσφοράς τους και τα

⁴⁹ Βλ. άρθρα 79 -80 ν. 4412/2016.

⁵⁰ Για το ζήτημα της αξιολόγησης της ασυνήθιστα χαμηλής προσφοράς βλ. το υπ' αριθμ. 10013/5.11.2025 διευκρινιστικό έγγραφο της Αρχής, με θέμα: *Ζητήματα εφαρμογής των διατάξεων του άρθρου 88 «Ασυνήθιστα χαμηλές προσφορές»* του ν. 4412/2016 (ΑΔΑ: 63ΕΠΟΞΤΒ-5ΑΟ) με τις εκεί παραπομπές σε νομολογία του ΔΕΕ και των εθνικών δικαστηρίων.

⁵¹ Βλ. την υπ' αριθμ. 28/2023 Κατευθυντήρια Οδηγία της Αρχής (ΑΔΑ: ΨΣΓΣΟΞΤΒ-9ΑΡ), με θέμα *«Εμπιστευτικές πληροφορίες κατά τη διαδικασία σύναψης δημοσίων συμβάσεων»*.

χαρακτηριστικά-πλεονεκτήματα της επιλεγείσας προσφοράς, οι προϋποθέσεις σύναψης σύμβασης, πρέπει να διευκρινίζονται δεόντως.

☞ Κατά πάγια νομολογία, όταν το κριτήριο ανάθεσης είναι η πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά βάσει βέλτιστης σχέσης ποιότητας-τιμής, πρέπει να διασφαλίζεται ότι η αξιολόγηση της ποιότητας προηγείται της οικονομικής αξιολόγησης, μέσω της διακριτής αποσφράγισης των φακέλων των προσφορών.

▲ Ο Κανονισμός δεν πρέπει να επιτρέπει κατά τη διάρκεια της διαδικασίας σύναψης δημόσιας σύμβασης:

- ουσιώδεις τροποποιήσεις των εγγράφων της σύμβασης μετά την εκπνοή της προθεσμίας υποβολής προσφορών,
- τη διαπραγμάτευση κατά τη διάρκεια της αξιολόγησης στο πλαίσιο ανοικτής ή κλειστής διαδικασίας,
- την τροποποίηση των προσφορών, για παράδειγμα μέσω της υποβολής πρόσθετων σημαντικών πληροφοριών⁵².

3.2.4. Εκτέλεση

Οι ενδιαφερόμενοι οικονομικοί φορείς πρέπει να είναι ενήμεροι σχετικά με το νομικό πλαίσιο που διέπει την εκτέλεση της σύμβασης. Το ίδιο ισχύει και για τις οργανικές μονάδες και τα στελέχη της αναθέτουσας αρχής που εμπλέκονται στη διαχείριση της σύμβασης.

Κατά συνέπεια, ο Κανονισμός πρέπει να προβλέπει τα βασικά ζητήματα εκτέλεσης δημοσίων συμβάσεων, διασφαλίζοντας ότι η εκτέλεση είναι σύμφωνη με τις απαιτήσεις της σύμβασης και τις ισχύουσες υποχρεώσεις στους τομείς του περιβαλλοντικού, κοινωνικού και εργατικού δικαίου. Στο πλαίσιο αυτό είναι σκόπιμο να αποτυπώνει τους γενικούς και ειδικούς κανόνες εκτέλεσης, τη διάρκεια της σύμβασης, τη δυνατότητα τροποποίησης αυτής, τις προβλεπόμενες εγγυήσεις και τη διαδικασία επιστροφής τους (προκαταβολής, καλής εκτέλεσης, καλής λειτουργίας), την υπεργολαβία κατά την εκτέλεση⁵³, τη διαδικασία παρακολούθησης και παραλαβής της σύμβασης⁵⁴, τις πληρωμές⁵⁵, τις κυρώσεις σε περίπτωση πλημμελούς εκτέλεσης, το δικαίωμα μονομερούς λύσης της σύμβασης, τους μηχανισμούς προσφυγών και επίλυσης διαφορών, καθώς και τα αποδεικτικά στοιχεία επαρκούς εκτέλεσης.

Ομοίως, πρέπει να δίνει κατευθύνσεις ως προς το ελάχιστο περιεχόμενο του συμφωνητικού, τον ορισμό αποφαινόμενων και γνωμοδοτούντων οργάνων στο στάδιο της εκτέλεσης, τα

⁵² Βλ. ενδεικτικά ΔΕΕ, αποφάσεις της 7ης Σεπτεμβρίου 2021, C-927/19, σκ. 93, της 28ης Φεβρουαρίου 2018, στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-523/16 και C-536/16, σκ. 52, της 4ης Μαΐου 2017, C-387/14, σκ. 39. Βλ. επίσης ΣτΕ 105, 104/2025, 1339, 1315, 211 (Ολ), 56/2024, 1864, 300/2023, 2647, 1894, 1612, 1552-3, 147/2022 κ.α..

⁵³ Για τη χρήση της υπεργολαβίας στο στάδιο της ανάθεσης βλ. ενδεικτικά, ΔΕΕ απόφαση της 26ης Σεπτεμβρίου 2019, C-63/18, Vitali, σκ. 25-30, απόφαση της 5ης Απριλίου 2017, Borta, C-298/15, ΕΥ:C:2017:266, σκέψη 48 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία. Ειδικά για τους κανόνες που διέπουν τις υποχρεώσεις του υπεργολάβου κατά τη διάρκεια της εκτέλεσης, όπως και στη διαδικασία έγκρισης της υπεργολαβίας βλ. την Γνώμη της Αρχής Γ4/2024.

⁵⁴ Βλ. ενδεικτικά τις Γνώμες της Αρχής Γ10/2020 και Γ4/2024.

⁵⁵ Σχετικά με τις προθεσμίες πληρωμής βλ. τις αναγκαστικού δικαίου διατάξεις του ν. 4152/2013, άρθρου πρώτου, παρ. Ζ', υποπαρ. Ζ.5.: ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ ΜΕΤΑΞΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΑΡΧΩΝ (Άρθρο 4 Οδηγίας 2011/7) σχετικά με τη διαδικασία παραλαβής-επαλήθευσης και πληρωμής δημοσίων συμβάσεων. Πρβλ. τις Γνώμες της Αρχής Γ8/2023, Γ4/2024.

Βλ. επίσης το ισχύον κανονιστικό πλαίσιο περί ηλεκτρονικής τιμολόγησης: <https://www.gsis.gr/polites-epiheiriseis/pliomes-kai-eispraxeis/e-invoice>.

δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, τις υποχρεώσεις εμπιστευτικότητας και προστασίας προσωπικών δεδομένων, την επικοινωνία και τη διαχείριση της σχέσης με τον ανάδοχο.

☐ Υπενθυμίζεται, ότι για τις συμβάσεις άνω των ορίων είναι δεσμευτικής ισχύος οι ενωσιακής προέλευσης διατάξεις που αφορούν στο στάδιο της εκτέλεσης [ενδεικτικά αναφέρονται οι κανόνες σχετικά με την υπεργολαβία, την τροποποίηση, τις προϋποθέσεις μονομερούς λύσης σύμβασης, τη σύνδεση των όρων εκτέλεσης της σύμβασης (οικονομικών, περιβαλλοντικών, κοινωνικών παραμέτρων) με το αντικείμενο αυτής].

▲ Πρέπει να αποφεύγεται η θέσπιση δυνητικά καταχρηστικών όρων εκτέλεσης που παραβιάζουν τις αρχές της καλής πίστης και της ισορροπίας της σύμβασης. Ρήτρες αόριστες περί περιορισμού των δικαιωμάτων του αναδόχου, καθώς και μονομερούς τροποποίησης, υποκατάστασης, αυτόματης παράτασης ή πρόωρης λύσης της σύμβασης (κατά τρόπο που δεν προβλέπεται στα έγγραφα της διαδικασίας σύναψης σύμβασης), μπορεί να προκαλέσουν διαφορές και αντιδικίες, να επιφέρουν συνέπειες περί αδικοπρακτικής ευθύνης του δημοσίου και εν γένει να οδηγήσουν σε μη ομαλή εκτέλεση της σύμβασης.

➤ Τροποποίηση σύμβασης

Δυνάμει του άρθρου 132, Τροποποίηση συμβάσεων κατά τη διάρκειά τους (άρθρο 72 Οδηγίας 2014/24/ΕΕ), παράγραφος 5⁵⁶, κάθε τροποποίηση των όρων σύμβασης κατά τη διάρκεια ισχύος της απαιτεί, κατ' αρχήν, τη διεξαγωγή νέας διαδικασίας ανάθεσης, εξαιρουμένων των τροποποιήσεων που προβλέπονται στις παραγράφους 1 και 2 του ανωτέρω άρθρου. Ήδη, το ενωσιακό δίκαιο παρέχει στις αναθέτουσες αρχές και στους αναθέτοντες φορείς ορισμένο βαθμό ευελιξίας για την προσαρμογή της σύμβασης σε εξωτερικές περιστάσεις, τις οποίες δεν μπορούσαν να προβλέψουν κατά τον χρόνο της ανάθεσής της. Από το ίδιο άρθρο προκύπτει ότι οι τροποποιήσεις που δεν είναι «ουσιώδεις» δεν πρέπει να αποτελούν αντικείμενο νέας διαδικασίας ανάθεσης. Μια τροποποίηση θεωρείται «ουσιώδης» όταν καθιστά τα χαρακτηριστικά της σύμβασης ουσιωδώς διαφορετικά από τα αρχικώς προβλεφθέντα. Τέτοιες τροποποιήσεις καταδεικνύουν την πρόθεση των συμβαλλομένων να επαναδιαπραγματευτούν τους βασικούς όρους της σύμβασης, γεγονός που συνεπάγεται παραβίαση των αρχών των δημοσίων συμβάσεων, στις οποίες περιλαμβάνεται η υποχρέωση των αναθετουσών αρχών να διασφαλίζουν τη διαφάνεια τόσο της διαδικασίας ανάθεσης, όσο και της εκτέλεσης της σύμβασης. Για λόγους ασφάλειας δικαίου και ομοιόμορφης ερμηνείας, ο Κανονισμός δεν πρέπει να αποκλίνει από τις προϋποθέσεις του νόμου, βάσει των οποίων εκτιμάται εάν μία τροποποίηση θεωρείται ουσιώδης.

Κατ' αναλογία, για τις συμβάσεις κάτω των ορίων, ο Κανονισμός πρέπει να αποτυπώνει τη διαδικασία τροποποίησης της σύμβασης κατά τη διάρκεια εκτέλεσής της, τις περιπτώσεις-μορφές των επιτρεπτών τροποποιήσεων και τις προϋποθέσεις που πρέπει να τηρούνται για την υλοποίηση κάθε περίπτωσης.

▲ Για λόγους ασφάλειας δικαίου και ομοιόμορφης ερμηνείας, ο Κανονισμός δεν πρέπει να

⁵⁶ Βλ. το άρθρο 337 - Τροποποίηση συμβάσεων κατά τη διάρκειά τους (άρθρο 89 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ).

αποκλίνει από τις προϋποθέσεις του νόμου, σύμφωνα με τις οποίες εκτιμάται εάν μία τροποποίηση θεωρείται ουσιώδης⁵⁷.

➤ **Εκτέλεση έργων, μελετών, τεχνικών και συναφών επιστημονικών υπηρεσιών**

Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο να επισημανθεί ότι η ιδιαιτερότητα των δημοσίων συμβάσεων έργων και μελετών, που έγκειται στην πολυπλοκότητα, την τεχνική φύση και τον μακροχρόνιο χαρακτήρα τους, καθιστά απαραίτητους ειδικούς κανόνες για την εξασφάλιση της ορθής εκτέλεσης, της ποιότητας, της ασφάλειας, της προστασίας του περιβάλλοντος και της διαχείρισης του κινδύνου. Οι κανόνες αυτοί πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους εγγενείς κινδύνους που σχετίζονται με τα έργα και τις μελέτες, θέτοντας μηχανισμούς για την πρόληψη, τον εντοπισμό και την αντιμετώπιση απρόβλεπτων καταστάσεων, όπως αλλαγές στις τιμές, και να ευθυγραμμίζονται με την εθνική και ευρωπαϊκή νομοθεσία και τους ισχύοντες Κανονισμούς στους οικείους τομείς δράσης⁵⁸.

Τέλος, πρέπει να αποσαφηνίζεται εάν εφαρμόζονται οι ειδικές κανονιστικές αποφάσεις που διέπουν την εκτέλεση έργων-μελετών κατά τον ν. 4412/2016 (όπως, ενδεικτικά, οι αποφάσεις για ΙΦΕ, βασικό μελετητή, Μητρώο Έργου, Κανονισμούς αμοιβών κ.α.), άλλως σε ποιο βαθμό το προτεινόμενο κανονιστικό πλαίσιο διαφοροποιείται από αυτές, στο μέτρο που επιτρέπεται.

3.2.5. Εξωδικαστική και δικαστική προστασία

➤ **Στάδιο ανάθεσης**

Με τις διατάξεις του Βιβλίου IV (άρθρα 345 επ.) του ν. 4412/2016 οργανώνεται σύστημα παροχής έννομης προστασίας για τις διαφορές που γεννώνται κατά τη διαδικασία που προηγείται της σύναψης των υπαγόμενων στο πεδίο εφαρμογής του ως άνω νόμου δημοσίων συμβάσεων, η εκτιμώμενη αξία των οποίων υπερβαίνει το καθοριζόμενο στην παράγραφο 1 του άρθρου 345 του νόμου όριο. Γίνεται δεκτό, ότι οι διατάξεις περί έννομης προστασίας που θεσπίζονται με τον ν. 4412/2016, όπως ισχύει κάθε φορά, εξακολουθούν να εφαρμόζονται πλήρως, εφόσον ο φορέας που διενεργεί τη διαδικασία ανάθεσης εξακολουθεί να υπάγεται, λόγω της ιδιότητάς του, στον ανωτέρω νόμο και δεν έχει οριστεί διαφορετικά με νεότερες ειδικές διατάξεις, οι οποίες οφείλουν να τηρούν, όπου απαιτείται, τις δεσμεύσεις που επιβάλλονται από τις δικονομικές οδηγίες⁵⁹.

Για τις διαφορές που ανακύπτουν κατά τη διαδικασία σύναψης συμβάσεων με προϋπολογισθείσα δαπάνη υπολειπόμενη των ορίων των ως άνω οδηγιών, είναι σκόπιμο να διευκρινίζεται εάν προβλέπεται διαφορετική από την προδιαγραφόμενη στις διατάξεις του Βιβλίου IV του ν. 4412/2016 διαδικασία ενώπιον της αναθέτουσας αρχής, ως απαραίτητη διαδικαστική προϋπόθεση για την άσκηση της αίτησης παροχής δικαστικής προστασίας⁶⁰.

⁵⁷ Ό.π. άρθρο 132 παρ. 4 και άρθρο 337 παρ. 4. Σχετικά με τη θέση ρητρών τροποποίησης και προαίρεσης, βλ. τις Γνώμες της Αρχής Γ8/2023, Γ4/2024. Βλ. επίσης ενδεικτικά ΔΕΕ αποφάσεις της 7ης Δεκεμβρίου 2023 στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-441/22 και C-443/22, ιδίως σκ. 61-65, καθώς και την αριθμ. 22 Κατευθυντήρια Οδηγία της Αρχής (ΑΔΑ: 7ΜΥΤΟΞΤΒ-ΖΓΖ), με θέμα «Τροποποίηση των συμβάσεων κατά τη διάρκειά τους».

⁵⁸ Σχετικά με την ανάγκη για υιοθέτηση ειδικών ρυθμίσεων που να αφορούν την εκτέλεση των μελετών και τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, βλ. ιδίως τη Γνώμη της Αρχής Γ8/2022.

⁵⁹ Βλ. ό.π. υποσημ. 4: ΣτΕ 1552/2022 σκ. 4, ΣτΕ 892-894/2022, 898-900/2022, ΕΑ 132/2021.

⁶⁰ ΣτΕ 1925/2025 σκ. 6 και 9. Βλ. ΔΕΦΑΘ Τμ. ΙΔ 984/2023, 200/2021, Τμ. ΙΓ 2213/2021, 2213/2020.

➤ Στάδιο εκτέλεσης

Ο Κανονισμός είναι σκόπιμο να εισάγει κανόνες για την επίλυση των διαφορών κατά την εκτέλεση, ως ένα στάδιο θεραπείας των πλημμελειών των πράξεων της αναθέτουσας αρχής, πριν από την εισαγωγή τους στο Δικαστήριο⁶¹.

Σχετικά με το ισχύον δικονομικό καθεστώς, επισημαίνεται ότι, προς εξασφάλιση της ενιαίας εφαρμογής της ίδιας νομοθεσίας, με τον ν. 4412/2016 ορίζεται ότι κάθε διαφορά μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών, που προκύπτει κατά την εκτέλεση δημοσίων συμβάσεων- ανεξάρτητα από τον χαρακτήρα της σύμβασης ως διοικητικής ή ως ιδιωτικού δικαίου- επιλύεται με την άσκηση προσφυγής ή αγωγής στο αρμόδιο διοικητικό δικαστήριο. Στο σημείο αυτό επισημαίνεται, ότι η Αρχή έχει διατυπώσει την άποψη ότι με τον Κανονισμό δεν επιτρέπεται η εισαγωγή ρυθμίσεων δικονομικού χαρακτήρα⁶².

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Συμπερασματικά, πρέπει να γίνει δεκτό ότι ο νομοθέτης, παρέχοντας τη δυνατότητα παρέκκλισης από την κείμενη νομοθεσία, δεν επιδιώκει την παράκαμψη των βασικών κανόνων δημοσίων συμβάσεων, αλλά την προσαρμογή τους σε ένα εταιρικό πλαίσιο, με εσωτερικούς μηχανισμούς ελέγχου και λογοδοσίας. Συνεπώς, ο Εσωτερικός Κανονισμός που προβλέπει κανόνες σύναψης και εκτέλεσης δημοσίων συμβάσεων, πρέπει να λειτουργεί ως “lex specialis” έναντι του ν. 4412/2016: να θεσπίζει δηλαδή, ένα ειδικό κανονιστικό πλαίσιο που παρέχει λειτουργική ευελιξία σε δημόσιες επιχειρήσεις και οργανισμούς, αλλά χωρίς να υπονομεύει τις αρχές του άρθρου 18 του ν. 4412/2016, όπως αυτές της ίσης μεταχείρισης, της διαφάνειας, της αναλογικότητας, της αμοιβαίας αναγνώρισης, της προστασίας του δημοσίου συμφέροντος, της προστασίας των δικαιωμάτων των ιδιωτών, της ελευθερίας του ανταγωνισμού, της προστασίας του περιβάλλοντος και της βιώσιμης και αειφόρου ανάπτυξης. Ομοίως, οι αναθέτουσες αρχές οφείλουν να λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα, ώστε να διασφαλίζεται η αποτελεσματικότητα των διαδικασιών σύναψης δημοσίων συμβάσεων και η χρηστή δημοσιονομική διαχείριση των διατιθέμενων προς τον σκοπό αυτό δημόσιων πόρων.

Οι αποδέκτες της παρούσας παρακαλούνται να διαβιβάσουν την Κατευθυντήρια Οδηγία σε όλες τις αναθέτουσες αρχές/αναθέτοντες φορείς (νομικά πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, ανώνυμες εταιρείες, δημόσιες επιχειρήσεις, οργανισμούς και φορείς) που εποπτεύουν, ιδίως δε στα νομικά πρόσωπα που έχουν τη δυνατότητα να παρεκκλίνουν από την κείμενη νομοθεσία των δημοσίων συμβάσεων με την έκδοση Κανονισμού Ανάθεσης και/ή Εκτέλεσης Δημοσίων Συμβάσεων.

ΘΕΩΡΗΘΗΚΕ

Η Πρόεδρος

Ανδρονίκη Θεοδοκάτου

⁶¹ Συναφώς σημειώνεται, ότι το Σύνταγμα επιβάλλει, με τις διατάξεις του άρθρου 94 παρ. 1, 2 και 3, την υπαγωγή των ιδιωτικών διαφορών στα πολιτικά δικαστήρια και των διοικητικών διαφορών στα διοικητικά δικαστήρια (Βλ. ΑΕΔ 17/2021, 7/2019, 11/2017, 10/2003, 3/1999, 21/1997. Βλ., επίσης, και ΣτΕ 792/2025, 804/2018, 4088/2013, ΔΕΦΑΘ 3022/2019 κ.ά). Βλ. τις Γνώμες της Αρχής Γ10/2020, Γ8/2022, Γ1/2023.

⁶² Βλ. τις Γνώμες της Αρχής Γ4/2024, Γ8/2023, Γ1/2023, Γ8/2022, Γ10/2020, Γ7/2019.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΠΟΔΕΚΤΩΝ

1. Προεδρία της Δημοκρατίας
Γενική Γραμματεία Νομικών και Κοινοβουλευτικών Θεμάτων
2. Βουλή των Ελλήνων
3. Όλα τα Υπουργεία / Γενικές-Ειδικές Γραμματείες (Γραφεία κ. Υπουργών, Αναπληρωτών Υπουργών, Υφυπουργών, Δ/νσεις Νομοθετικού έργου, Τμήματα Προμηθειών, προς περαιτέρω ενημέρωση και εποπτευομένων φορέων)
4. Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών: Γραφείο Υπουργού (ministeroffice@minfin.gr)
5. Υπουργείο Εξωτερικών: Γραφείο Υπουργού (grypex@mfa.gr)
6. Υπουργείο Εθνικής Άμυνας: Γραφείο Υπουργού (minister.secretary@mod.mil.gr)
7. Υπουργείο Εσωτερικών: Γραφείο Υπουργού (ypourgous@ypes.gr)
8. Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού: Γραφείο Υπουργού (minister@minedu.gov.gr), προς περαιτέρω κοινοποίηση και στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα: Πανεπιστήμια, Πολυτεχνεία, Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης)
9. Υπουργείο Υγείας: Γραφείο Υπουργού (minister@moh.gov.gr)
10. Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη: Γραφείο Υπουργού (minister@citizen-protection.gov.gr , minister@yptp.gr)
11. Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών: Γραφείο Υπουργού (gram-ypourgou@yme.gov.gr minister@ypyme.gr)
12. Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας: Γραφείο Υπουργού (secmin@ypen.gr)
13. Υπουργείο Ανάπτυξης: Γραφείο Υπουργού (minister.sec@mnec.gr)
14. Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης: Γραφείο Υπουργού (ypourgous_erg@yeka.gr)
15. Υπουργείο Δικαιοσύνης: Γραφείο Υπουργού (grammateia@justice.gov.gr)
16. Υπουργείο Πολιτισμού: Γραφείο Υπουργού (minoff@culture.gr), προς περαιτέρω κοινοποίηση στις Εφορείες Αρχαιοτήτων
17. Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου: Γραφείο Υπουργού (minister@migration.gov.gr)
18. Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας: Γραφείο Υπουργού (ypourgous@minscfa.gov.gr)
19. Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων: Γραφείο Υπουργού (minister-mailbox@hq.minagric.gr)
20. Υπουργείο Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής: Γραφείο Υπουργού (minister@yna.gov.gr & minister.office@yna.gov.gr)
21. Υπουργείο Τουρισμού: Γραφείο Υπουργού (minister@mintour.gr)
22. Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης: Γραφείο Υπουργού (sec@mindigital.gr)
23. Υπουργείο Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας: Γραφείο Υπουργού (minister@civilprotection.gr)
24. Αντιπρόεδρο της Κυβέρνησης και Υπουργό Επικρατείας (ypelikrateias@primeminister.gr , vicepresident@primeminister.gr)
25. Υπουργό Επικρατείας (mincoord@primeminister.gr)
26. Υφυπουργούς στον Πρωθυπουργό (depminkontogeorgis@primeminister.gr, depmin@primeminister.gr, spokesman@primeminister.gr)
27. Γενικό Γραμματέα Νομικών & Κοινοβουλευτικών Θεμάτων (office@gslegal.gov.gr)

28. Γενική Γραμματεία Εμπορίου του Υπουργείου Ανάπτυξης (Γρ. Γενικού Γραμματέα gen-sec@gge.gr)
29. Γενική Γραμματεία Υποδομών του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών (Γρ. Γενικού Γραμματέα ggy@yme.gov.gr)
30. Εθνική Κεντρική Αρχή Προμηθειών Υγείας (ΕΚΑΠΥ) (protokollo@ekapy.gov.gr), προς περαιτέρω κοινοποίηση και στις Υγειονομικές Περιφέρειες (ΥΠΕ), τα νοσοκομεία και τους εποπτευόμενους φορείς Υπουργείου Υγείας, Τμήματα Προμηθειών
31. Όλες τις Αποκεντρωμένες Διοικήσεις (Γραφεία κ. Γενικών Γραμματέων, Δ/νσεις Νομοθετικού, προς περαιτέρω κοινοποίηση και στους ΟΤΑ Α' και Β' βαθμού, Τμήματα / Γραφεία Προμηθειών, Τεχνικών Υπηρεσιών)
- Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αττικής
- Αποκεντρωμένη Διοίκηση Θεσσαλίας-Στερεάς Ελλάδας
- Αποκεντρωμένη Διοίκηση Ηπείρου – Δυτικής Μακεδονίας
- Αποκεντρωμένη Διοίκηση Πελοποννήσου – Δυτικής Ελλάδας– Ιονίου
- Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αιγαίου
- Αποκεντρωμένη Διοίκηση Κρήτης
- Αποκεντρωμένη Διοίκηση Μακεδονίας–Θράκης
32. Ανεξάρτητες Αρχές (Γραφεία κ. Προέδρων/Διοικητών)
33. Κέντρο Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου, Μονάδα Παρακολούθησης Διαγωνισμών και Συμβάσεων.